

מסכת דמאי פרק ששי משנה י

ריא

ח שנים שקבלו שדה באריסות, או שירשו, או שגשתתפו – יכול הוא לומר: מל אתה חטים שבמקום פלוני ואני חטים שבמקום פלוני, אתה יין שבמקום פלוני ואני יין שבמקום פלוני. אבל לא יאמר לו: מל אתה חטים ואני שעורים, מל אתה יין ואני אטל שמן.

ז חבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ, יכול הוא לומר לו: מל אתה חטים שבמקום פלוני ואני חטים שבמקום פלוני, אתה יין שבמקום פלוני ואני יין שבמקום פלוני. אבל לא יאמר לו: מל אתה חטים ואני שעורים, מל אתה הלח ואני אטל את היבש.

י גר וגוי שירשו את אביהם גוי, יכול הוא לומר: מל אתה עבודה זרה ואני מעות, אתה יין ואני פרות. ואם

פירוש ברטנורא

ח טול אתה חטים שבמקום פלוני. הכא מיירי שחלקו שדה במקומה וענבים המחזורים בכרם הלכך יש ברירה ואמרינן זהו חלקו המגיע והמעשר מעשר את שלו ודיו. ולעיל איירי שחלקו בתלוש והתם אין ברירה דכל קלח וקלח של שותפים הוא וצריך לעשר דמאי על חלקו חבירו שבידו: אבל לא יאמר לו טול אתה חטים ואני שעורים. דליכא למימר הכא זהו חלקו המגיעו אלא זהו חלקו המגיעו זה לוח, ונמצא זה המעשר מוכר חלקו למי שאינו מעשר: ט חבר. הנאמן לטהרות ואין צריך לומר למעשרות: שירשו את אביהן עם הארץ. ופירות שהניח הונו דמאי ובחזקת טמאים: טול אתה בלח. שהוכשר לקבל טומאה ואני ביבש שלא הוכשר לקבל טומאה לפי שאסור לחבר למכור לעם הארץ לח ויבש כרתנן לעיל בפרק שני: י טול אתה עבודת כוכבים ואני מעות. אע"ג דחלופי עבודת כוכבים ויין נסך אסורים בהנאה הכא שרי עד שלא באו לידו משום דירושת גר את אביו

משניות מבוארות – קהתי

הראשון), אבל כשחלקו במחבר, יש ברירה (ברטנורא).

ב אור משנה ט

חבר – הנאמן על המעשרות ואף מדקדק בענין טהרות, ועם הארץ – שאינו נאמן על המעשרות ומכל שכן שאינו נזהר בטומאה וטהרה, שירשו את אביהם עם הארץ – שפירותיו דמאי ובחזקת טמאים, יכול הוא – החבר, לומר לו – לאחיו עם הארץ: מל אתה חטים שבמקום פלוני ואני אטול חטים שבמקום פלוני – שיודע הוא שאלו לא הוכשרו לקבל טומאה, או טול אתה יין שבמקום פלוני ואני אטול יין שבמקום פלוני – שבכגון זה כל אחד נוטל את חלקו המגיע לו, ואין אנו אומרים שהחבר החליף חלקו בשל אחיו, שהרי שניהם נטלו מאותו המין, כמו שבארנו במשנה הקודמת. אבל לא יאמר לו – החבר לעם הארץ: מל אתה חטים ואני אטול שעורים – שבתורת יורשים יש לכל אחד מהם חלק בכל מין ומין, וכשחלקו החבר כל החטים ונותן לאחיו עם הארץ כל השעורים, הרי הוא כמחליף את חלקו בשעורים בחלק אחיו בחיטים, וחליפין הם כמכר, ואסור לחבר למכור דמאי לעם הארץ; וכן לא יאמר לו: מל אתה הלח – היינו מה שכבר הוכשר לקבל טומאה, ואני אטל את היבש – שלא הוכשר עדיין לקבל טומאה, מהטעם שבארנו, שאסור למכור לעם הארץ דמאי, ולח ויבש נחשבים גם הם כשני מינים. ויש מבארים הטעם, לפי שאסור לחבר למכור לעם הארץ לח ויבש (ברטנורא), כמו ששינונו (לעיל ב, ג).

שבת קודש

ב אור משנה י

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת בחבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ, שאסור לחבר לחלוק עם אחיו בצורת "חילופי" מיני תבואה שונים שיש בנכסי הירושה, באה משנתנו ללמד בגר וגוי שירשו את אביהם גוי, שמותו לגר ליטול מהירושה דברים המתירים לו בהנאה כנגד דברים האסורים בהנאה לישראל שנוטל אחיו הגוי ואינו חשוב כמחליף, כפי שיבאר במשנה. – והלכה היא שעבודה זרה וכל הדברים שמשתמשים בהם הגויים לעבודה זרה או שמקריבים לה אסורים לישראל בהנאה; כן גזרו חכמים על יינם סתם שהוא אסור בהנאה משום איסור יין נסך, שמא הוקדש על ידי הגוי לנסך לעבודה זרה.

גר וגוי שירשו את אביהם גוי – והם באים לחלוק ביניהם את נכסי הירושה, יכול הוא – הגר, לומר – לגוי: מל אתה עבודה זרה ואני אטול מעות, טול אתה יין ואני אטול פרות – אף על פי שהם שני מינים, אין אנו אומרים שהדברים שנוטל הגר הם חליפי עבודה זרה וחליפי יין נסך שאסורים בהנאה, לפי שאין הגר יורש את אביו מדין תורה אלא מדברי סופרים, וכל זמן שנכסי הירושה

שמדובר במשנתנו בשניים שהיו להם כרמים בשותפות ולא חלקו הענבים תחילה אלא נתנו את הכל לתוך גת אחת, ואחר כך חילקו ביניהם את היין, לדעת הסובר יש ברירה אין הנאמן חייב לעשר אלא היין שנטל מן הגת לחלקו, שאנו אומרים: הובר הדבר, בשעת חלוקת היין, שכל אחד מה שנטל, חלקו הוא נטל. מכאן בארנו בראשונה שמשנתנו היא לדעת הסובר אין ברירה (וכך פירוש הר"ש, הרא"ש והרב מברטנורא).

יום ששי

ב אור משנה ח

שנים – אחד נאמן על המעשרות ואחד שאינו נאמן, שקבלו שדה באריסות – לעבדה במשותף, או שירשו – שדה, או שגשתתפו – שלקחו שדה בשותפות; כשהם באים לחלק ביניהם את היבול, יכול הוא – הנאמן, לומר – לשאינו נאמן: מל אתה חטים שבמקום פלוני ואני אטול חטים שבמקום פלוני, או טול אתה יין שבמקום פלוני ואני אטול יין שבמקום פלוני – שהואיל ושניהם לוקחים מאותו המין, אין אנו אומרים שמחליפים את חלקיהם והרי זה כמוכר טבל לשאינו נאמן, אלא אנו אומרים, שכל אחד נוטל את חלקו המגיע לו, והנאמן אינו צריך לעשר אלא את שלו. אבל לא יאמר לו – הנאמן לשאינו נאמן: מל אתה חטים ואני שעורים, או טל אתה יין ואני אטל שמן – שהואיל וכל אחד לוקח מין אחר, הרי הם כאילו מחליפים את חלקיהם, שהנאמן נותן לשאינו נאמן את חלקו בחיטים או ביין, ושאינו נאמן נותן לנאמן את חלקו בשעורים או בשמן, שהרי שניהם יש חלק בכל המינים, ונמצא הנאמן מוכר חלקו בטבלים לשאינו נאמן, והרי אסור למכור דבר שאינו מתוקן. – יש מפרשים, שלאחר שלמדנו במשנה הקודמת בשניים שבצרו כרמיהם לתוך גת אחת שמעשר את שלו וחלקו בכל מקום שהוא, לפי שאין ברירה, כמו שבארנו שם, באה משנתנו ללמד, שלא אמרו אין ברירה אלא בכגון שנתנו את כל הענבים לגת אחת ונתערב הכל במקום אחד, אבל בכגון זה שאחד נוטל חיטים שבמקום פלוני ושני נוטל חטים שבמקום פלוני, הואיל והחטים בשני מקומות מיוחדים הם, לדברי הכל הקילו בדמאי יש ברירה, כלומר שאנו אומרים: הובר הדבר למפרע, שמה שנטל כל אחד, זהו חלקו המגיע לו, ולכן הנאמן על המעשרות אינו מעשר אלא מה שנטל לחלקו (ר"ש; רא"ש). ויש מפרשים שמדובר כאן שחלקו השדה בקמתה והענבים המחזורים בכרם, ולא אמרו אין ברירה אלא כשחלקו בתלוש, ומה שגדל גדל בשותפות, כמדובר במשנה הקודמת (לפי הפירוש

62 את הציפור השניה, ואחר כך מגלחים את כל שערו, טובל
 63 מטומאתו, ומונה שבעה ימים. ביום השביעי הוא מגלח וטובל
 64 שוב, ואז הוא נעשה טבול יום עד הערב. בבוא השמש הוא נעשה
 65 טהור אף לתרומה, אך עדיין הוא מחוסר כיפורים, ולמחרת מביא
 66 את קרבנותיו וביניהם קרבן אשם. ונותן הכהן מדם האשם על
 67 בהונות ידיו ורגליו הימניים של המצורע ועל תנוך אזנו הימנית.
 68 ולצורך כך היה על המצורע להכנס לעזרת הנשים, ולהושיט את
 69 בהונותיו לתוך עזרת ישראל. ומאחר שקודם שנשלמה הקרבת
 70 קרבנותיו עדיין הוא מחוסר כיפורים האסור בכניסה למחנה
 71 שכניה, לא היה נכנס ממש לתוך עזרת ישראל שדינה כמחנה
 72 שכניה, אלא היה עומד בתוך שערי ניקנור, ומשם היה מושיט את
 73 בהונותיו לתוך העזרה, כדי שיתן עליהם הכהן מן הדם.
 74 ומצינו במצורע את הכלל של 'הואיל ואישתרי אישתרי, כדתניא,
 75 מצורע שחל יום שמיני שלו (מטבילתו הראשונה) שהוא יום הבאת
 76 קרבנותיו בערב הפסח, וראה קרי בו ביום, ומכל כדי להיטהר
 77 מקריו, והרי הוא טבול יום מחמת קריו עד הלילה, אמרו חכמים,
 78 אף על פי שאין טבול יום אחר נכנס למחנה לוי, טבול יום זה נכנס
 79 בשערי ניקנור שהם במחנה לוי, כדי שיתנו מדם אשם מצורע
 80 שלו על בהונותיו. משום שאם לא יכנס למחנה לוי כדי שיתנו
 81 את הדם על בהונותיו, לא יוכל לאכול בלילה את פסחו, שהרי
 82 הוא עדיין מחוסר כיפורים שאסור באכילת בשר הקדשים,
 83 ובכללם בשר הפסח, לפיכך מוטב שיבא עשה של פסח שיש בו פרת
 84 למי שמבטל את הקרבתו, וידקה עשה של שילוח מחנות שאין בו
 85 פרת, שהרי אין כרת לטבול יום ומחוסר כיפורים אלא על כניסתם
 86 למחנה שכניה, וזה אינו נכנס אלא לשערי ניקנור שהם מחנה
 87 לוי, ומשם הוא מושיט את בהונותיו לתוך העזרה.
 88 ואמר רבי יוחנן על דברי הברייתא, שמה שאמרה הברייתא 'ידחה
 89 עשה שאין בו כרת', לאו דווקא הוא. שהרי דבר תורה, טבול יום
 90 אפילו עשה לית ביה בכניסה למחנה לוי, ולא נאסר אלא במחנה
 91 שכניה. אלא שחכמים הם שגזרו על טבול יום שלא יכנס לעזרת
 92 נשים. ושנאמר באותו היום שנטהרו בו ישראל מהטומאה שבידם
 93 (דברי הימים ב' ה', ו'עמוד' יהושפט בקהל יהודה לפני הוצר תהיה',
 94 ושאלו בביאור מקרא זה, מאי 'הוצר תהיה', ואמר (רבי יוחנן)
 95 [רבי], זה הר הבית, ונקראה 'חדשה' על שם שהדשו בה דברים של
 96 הלכה, ואמרו, טבול יום לא יכנס להנהגה לוי, ומשום שאין איסור
 97 זה אלא מדברי חכמים, לא העמידו חכמים את דבריהם במקום
 98 כרת, ולא גזרו במצורע שראה קרי שלא יכנס לשם בערב פסח,
 99 כדי שלא לבטלו מהקרבת פסחו.
 100 אלא שעדיין קשה, איך הותר לו להכניס את בהונותיו לעזרת
 101 ישראל לצורך מתן הדם, והלא העזרה מחנה שכניה היא,
 102 והכניסה אליה אסורה באיסור כרת אף למחוסר כיפורים, וכל שכן
 103 לטבול יום. ואף שאינו נכנס לשם בכל גופו אלא מכניס רק את
 104 בהונותיו בלבד, מכל מקום אף ביאה לעזרה במקצת נחשבת
 105 ביאה, ואסורה לבעל קרי. ואף שהתירה התורה כניסה זו מחמת
 106 טומאת מצורע, שהרי אי אפשר לו להטהר ממנה באופן אחר, אך
 107 מנין לנו שאף מחמת טומאת הקרי שנוספה לו התירה לו התורה
 108 את הכניסה לעזרה. ואמר עולא ביישוב דברי הברייתא, מה פעם
 109 הותרה לו לטבול יום זה הכניסה במקצת לעזרה, משום שהואיל
 110 והותר לו איסור זה לצרעתו הותר גם לקרי. שהרי גם מחמת
 111 טומאת צרעתו אסורה לו הכניסה לעזרה באיסור כרת, שכן אף
 112 מחוסר כיפורים ענוש כרת על כך, ומצורע קודם שנטהר הוא
 113 עדיין מחוסר כיפורים. ומאחר שהותר לו איסור הכניסה שיש
 114 בטומאת צרעת, הותר לו גם איסור הכניסה מחמת טומאת הקרי.
 115 הרי לנו כי כל דבר שחלו עליו שני איסורים, אם הותר אחד מהם
 116 נותר אף האיסור השני המצטרף אליו. והוא הכלל האמור למעלה
 117 'הואיל ואישתרי אישתרי'. ועל פי כלל זה יש להתיר גם אחות
 118 אשה ושאר עריות ליבום, משום שהואיל ואישתרי איסור אשת
 119 אח שישנו בכל יבמה, אישתרי גם שאר איסורי עריות שיש בה,
 120 ועל כן הוצרכנו למעט את כל העריות מיבום מדרשת 'עליה'
 121 האמורה לעיל.
 122 דוחה הגמרא: מי דמי איסורי עריות ביבום לדבריו ועולא במצורע,

1 לפיכך תלמוד לומר 'מי בהטאת האשם הוא', לומר לך, מה הטאת
 2 מעונה מתן דמים ואימורים לנבי מוצת, אף אשם מצורע מעון מתן
 3 דמים ואימורים לנבי מוצת.
 4 ומובח מיתור זה דאי לא אהדריה קרא – שאם לא היתה התורה
 5 מחזירה אשם מצורע לדין שאר כל האשמות, הנה אמניא למאי
 6 דנפק נפק – למה שיצא אשם מצורע יצא, ואין בו אלא אותם
 7 דינים שנכתבו בו בפירוש, שהם מתן בהונות ושחיטה בצפון,
 8 ולמאי דלא נפק לא נפק – אבל למה שלא יצא לא יצא, ולולא
 9 הריבוי 'כחטאת האשם' לא היו נוהגים בו שאר דיני כל האשמות,
 10 שהם מתן דמים ואימורים על גבי המזבח. ואם כן הקא נמי ביבום,
 11 אין הפרט של אשת אח שיצא מן הכלל משתווה אליו, ואין למדים
 12 מן הכלל על הפרט ולא מן הפרט על הכלל, על כן אף אולי דרשת
 13 'עליה' הנה אמניא שדווקא אשת אח דאשתרא אישתרא –
 14 שהותרה במפורש הותרה, אבל שאר עריות שלא הותרו במפורש
 15 לא הותרו.
 16 הגמרא חוזרת בה מהתירוץ הקודם ומתרצת באופן אחר: אלא
 17 לולא 'עליה' סלקא דעתך אמניא תיתי כמה מצנינו – היינו מעלים
 18 בדעתנו לומר שיתחייבו כל העריות ביבום על ידי בנין אב מאשת
 19 אח. מה אשת אח שהיא ערוה האסורה באיסור כרת שלא במקום
 20 יבום, ואף על פי כן מייבמה – מותרת ביבום, אף אחות אשה
 21 האסורה באיסור כרת תתייבם, וכן כל העריות. על כן נצרך 'עליה'
 22 ללמדנו שאף במקום יבום היא אסורה.
 23 דוחה הגמרא: מי דמי שאר עריות לאשת אח. הלא התיבם באשת
 24 את, התירה התורה רק חד איסורא של אשת אח לצורך היבום,
 25 אבל הקא בשאר עריות תרי איסורי של עריות יש בהן על היבום,
 26 שמלבד האיסור המיוחד שיש בכל ערוה לכשעצמה, יש בה גם
 27 איסור אשת אח הקיים בכל אשה הנופלת לו ליבום. ואם כן איך
 28 יעלה על הדעת ללמוד במה מצנינו שאר עריות מאשת אח, ולמה
 29 הוצרך הכתוב לאוסרן ביבום.
 30 הגמרא מתרצת באופן אחר: לולי 'עליה' מהו דתיבא – היינו
 31 אומרים 'הואיל ובנפילה ליבום אישתרי – הותר איסור אשת אח,
 32 אישתרי גם כן איסור אחות אשה ושאר איסורי עריות הנלווים
 33 לאיסור אשת אח, על כן כתבה התורה 'עליה' באחות אשה,
 34 ללמדנו שהיא ושאר העריות אסורות ביבום וחליצה.
 35 שואלת הגמרא: ומנין לך דאמרינן הואיל ואישתרי
 36 איסור אחד אישתרי גם כן האיסור השני שמצטרף אליו.
 37 הגמרא מביאה מקור מברייתא לדין זה: נאמר בתורה שיש לשלח
 38 את הטמאים מחוץ למחנה, ככתוב (במדב' ה' א') 'צו את בני ישראל
 39 וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש'. ומבואר
 40 בפסחים (טז), ששלשה מחנות הם, מחנה שכניה, מחנה לוי,
 41 ומחנה ישראל. במחנה שכניה (מעזרת ישראל ולפנים) נאסרו
 42 להכנס כל הטמאים, ואף טמאי מת ושרץ, ובמחנה לוי (מפתח הר
 43 הבית עד לשער ניקנור שהיה בין עזרת נשים לעזרת ישראל), מן
 44 התורה לא נאסרו אלא הטמאים בטומאה היוצאת מגופם, כגון
 45 זבים ובעלי קרי נדות וילדות, אבל טמא מת ושרץ מותרים להכנס
 46 שם מן התורה, אלא שחכמים גזרו בהם שלא יכנסו מן החיל
 47 ולפנים, ובמחנה ישראל וכל ערי ארץ ישראל המוקפות חומה, לא
 48 נאסרו אלא מצורעים בלבד.
 49 שלש דרגות טומאה הן: א. טמא שעדיין לא טבל לטהרתו. ב. מי
 50 שכבר טבל לטהרתו, אך עדיין לא העריב עליו השמש לאחר
 51 טבילתו. והוא הקרוי 'טבול יום', שלחולין הוא טהור לגמרי, אך
 52 עדיין הוא טמא לתרומה ולקדשים ולביאת המקדש עד הלילה. ג.
 53 מי שכבר טבל ואף העריב עליו השמש לאחר טבילתו, אך עדיין
 54 לא הביא את הקרבנות שהתחייב בהם לצורך שחרתו, והוא קרוי
 55 'מחוסר כיפורים', שלחולין ולתרומה הוא טהור, אך לענין קדשים
 56 הוא טמא עד שיקריב את קרבנותיו. כמו כן אסור מחוסר כיפורים
 57 בכניסה למחנה שכניה, וכל שכן שטבול יום אסור בה. אך הכניסה
 58 למחנה לוי הותרה למחוסר כיפורים, ולא נאסרה אלא לטבול
 59 יום.
 60 כך הוא סדר טהרתו של המצורע, לאחר שנרפא מצרעתו, מביא
 61 שתי ציפורים, ושוחטים אחת מהן ומזים עליו מדמה, ומשלחים